

„DVOJICA V SÚKOLIACH VEDY“

KONFERENCIA PRI PRÍLEŽITOSTI
100. VÝROČIA NARODENIA
MANŽELOV POTE MROVCOV

PHDR. MAREK RÍMSKY

The author talks about the conference held on the occasion of the 100th anniversary of the birth of the Potemras. The conference was organized by the State Scientific Library in Košice in May 2022. Mária Potemrová was music teacher, historian and founder of the conservatory in Košice and her husband, Michal Potemra, was historian and founder of the Slovak retrospective bibliography. The conference, which featured 12 contributions, was complemented by a memorial video-interview with Mária Potemrová and an exhibition on the life and work of the Potemras.

Keywords: bibliography; theory of biography; conference; Košice; Michal Potemra; Mária Potemrová

 marek.rimsky@gmail.com

Konferencia. Zdroj: Štátna vedecká knižnica v Košiciach

V Kultúrno-vzdelávacom centre Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach sa 17. mája 2022 uskutočnila vedecká konferencia s názvom *Dvojica v súkoliach vedy*, venovaná 100. výročiu narodenia dvoch významných osobností košickej vedeckej obce, manželskej dvojici Márii a Michalovi Potemrovcom. Mária Potemrová (1922 – 2015), hudobná pedagógka, historička a zakladateľka košického štátneho konzervatória, sa pohybovala v oblasti hudby a umenia a Michal Potemra (1922 – 2002) stál pri zrode slovenskej retrospektívnej bibliografie.

Prvá, dopoludňajšia časť konferencie bola zameraná na osobnosť Michala Potemru. Hoci mal úvodný referát názov *Michal Potemra a Mária Potemrová – ich osudy a vedecký prínos*, autor príspevku, pracovník Historického ústavu Matice slovenskej v Bratislave Radoslav Žgrada v ňom encyklopedicky podrobne priblížil život a dielo najmä Michala Potemru, jeho angažovanie sa v Matici slovenskej, študentské roky a formovanie v Budapešti, obdobie dramatických životných zvrátov po roku 1939 a približne štyri desaťročia trvajúcu prácu na retrospektívnej bibliografii na pôde košickej vedeckej knižnice.

Osobný fond Michala Potemru je uložený v Štátnom archíve v Košiciach, čo v príspevku *Michal Potemra – bibliograf medzi slovenskými historikmi* využila pracovníčka tejto inštitúcie Nikola Vályiová. Účastníkom predstavila Potemrove historické práce súvisiace s východným Slovenskom, pokúsila sa rozoberať niektoré diela o vývoji slovenskej historiografie, materiály k dejinám Slovenska i mesta Košice, dejiny štátu a práva i slovenskej publicistiky, ale priblížila i Potemru ako autora mnohých kritik a recenzií.

V súčasnosti jeden z najznámejších košických historikov Ondrej Ficeri zo Spoločenskovedného ústavu Slovenskej akadémie vied v Košiciach v prednáške *Obraz Košíc v dielach košických bibliografov Márie Potemrovej, Michala Potemru a Márie Mihókovej* označil súbor bibliografického diela tejto trojice za fenomenálny, ktorý sa v slovenskej historiografii 70. a 80. rokov 20. storočia zaslúžil o nespochybniteľné ukotvenie Košíc v slovenskom národnom príbehu. Ondrej Ficeri analyzoval metódy, nástroje, empirické materiály a interpretačné schémy, ktoré košickí bibliografi na tento účel použili, a kriticky zhodnotil ich fundamentálny prínos

k dejinám Košíc v kontexte urbánnych a regionálnych dejín.

Autorský tandem Lukáčová – Filčáková, v ktorom Katarína Lukáčová je odbornou asistentkou a Mária Filčáková internou doktorandkou Katedry histórie Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, sa okrem vlastného výskumu spoločne zameriava na výskum v oblasti didaktiky dejepisu a digitalizácie v dejepisnom vyučovaní. V rámci tohto odboru si pripravili prezentáciu *Potenciál využitia bibliografických prác Michala Potemru pri výučbe dejepisu*. Názorne oboznámili auditorium konferencie so súčasnými trendmi vo výučbe dejepisu, ku ktorému patrí bádateľský prístup predpokladajúci samostatnú prácu žiakov s historickými prameňmi najmä z 19. a 20. storočia, pretože v nich je možné nájsť korene súčasných spoločenských javov a problémov. Učitelia dejepisu by sa mali orientovať v dostupných prameňoch, aby z nich dokázali vybrať tie najvhodnejšie pre vyučovací proces. Adekvátnou pomôckou pri výbere historických prameňov môžu byť práve bibliografické práce Michala Potemru, adresované nielen učiteľom z regiónu východného Slovenska. Prezentácia príspevku bola doplnená o konkrétnu ukážku učebnej figúry.

Posledným príspevkom predpoludňajšieho bloku bol opis vzťahu a konfliktu medzi Michalom Potemrom a jeho kolegom, bibliografom, historikom a tajným jezuitským kňazom Michalom Fedorom od Mareka Rímskeho *Malá sonda do vzťahu medzi Michalom Potemrom a Michalom Fedorom*. Hoci Potemra a Fedor ako kolegovia mali mnoho spoločného, v 60. rokoch ich rozdelil názor na spôsob vedenia knižnice vtedajším riaditeľom Rudolfom Lukáčom. Vo vzájomnej korešpondencii padli obviňovania z udavačstva a ohovárania. Následkom toho Michal Potemra prerhol akékoľvek kontakty, a to uľahčilo Fedorovovi odchod do Matice slovenskej v Martine. Zo zachovaných prameňov sa autorovi nepodarilo zistiť, ako a či sa podarilo vzťah nejako obnoviť, keď sa Michal Fedor stal v roku 1974 Potemrovým kolegom v Košiciach druhýkrát. Vysvetlenie však podala v nasledujúcej diskusii pamätníčka vzťahu a kolegyňa oboch bibliografov Kristína Mihoková, dcéra Potemrovej spolupracovníčky Márie Mihokovej. Podľa jej slov sa spor vyhrotil aj pre rozdielny spôsob vyjadrovania a odlišné povahy – jeden bol exaktný extrovert, druhý zásadne empatický a emočný introvert. Sedemročný vekový rozdiel medzi nimi mal na svedomí rozdiel aj v úrovni vedomostí, vzdelania. Ich vzťah však nebol nepriateľský

Organizátorky konferencie Mgr. A. Kurucová a Mgr. M. Feniková Čarnogurská s Dr. Melániou Balunovou a Františkom Balunom. Zdroj: Štátna vedecká knižnica v Košiciach

Mgr. Angela Kurucová, vedúca Oddelenia historických fondov a bibliografie v ŠVK Košice. Zdroj: Štátna vedecká knižnica v Košiciach

a v roku 1975 sa stretli a zmierili. Kristína Mihoková opísala aj neľahké postavenie riaditeľa knižnice Rudolfa Lukáča, kvôli ktorému konflikt vznikol, pretože riadiť vedeckú knižnicu pod dohľadom tajnej polície bolo zložité, medzi zamestnancami sedeli „ostro sledované“ osobnosti, čo sa nemohlo zaobiť bez úskokov, invektív a nepravd, „a nie každý to dokázal pochopiť a prehltnúť“.

Popoludňajšiu časť konferencie, venovanú pamiatke Márie Potemrovej, otvorila Jana Lengová z Ústavu hudobnej vedy Slovenskej akadémie vied v Bratislave. V príspevku *Mária Potemrová a jej prínos k výskumu hudby 19. storočia na Slovensku* zhodnotila priekopnícke syntetické dielo regionálnych hudobných dejín Márie Potemrovej a predstavila ju ako hudobnú historičku skúmajúcu mestskú

Videorozhovor s Máriou Potemrovou. Zdroj: Štátna vedecká knižnica v Košiciach

hudobnú kultúru východného Slovenska v 19. storočí, špeciálne v Košiciach. Mária Potemrová využívala ako pramene pre svoju prácu archívny materiál a regionálne periodiká. Pomocou kultúrno-historického prístupu sa zameriavala na pôsobenie jednotlivých osobností hudby, inštitucionálne zázemie, formy pestovania hudby, zložitú štruktúru vzťahov medzi tvorivou, interpretačnou a spoločenskou sférou a recepciou hudby.

Členka Katedry hudby Inštitútu hudobného a výtvarného umenia Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove Renáta Kočišová pripravila prezentáciu *Mária Potemrová a dejiny hudobného života Prešova – inšpirácia, adaptácia a vízia*. Zdôraznila v nej úlohu Márie Potemrovej ako zakladateľky hudobnej regionalistiky, ale aj spoluautorky monografie *Dejiny Prešova* (1964 – 1965) v syntetickej práci zostavovateľa Imricha Sedláka. Kapitoly tejto knihy prinášajú súhrnnú charakteristiku hudobného života mesta od najstarších čias až do polovice 20. storočia a sú inšpiráciou i víziou pre budúce generácie, ako referovať o hudobnej histórii.

Napriek tomu, že prednáška hudobnej pedagogičky, historičky a publicistky Dity Marenčinovej sa netýkala priamo osobnosti Márie Potemrovej, v prednáške *Opereta v hľadáčkovi retrospektívy* pútavo rozprávala o operete ako o zabúdanom i zabud-

nutom žánri, niekdajšom pilieri hudobno-zábavného divadla. Poslucháčom podala historický pohľad na vznik operety v polovici 19. storočia a jej rozšírenie z Francúzska do ostatných kultúrnych častí Európy, o živote operety v podmienkach Rakúsko-Uhorska so zameraním na operetnú scénu v Košiciach v 19. a 20. storočí, ale aj o súčasnom stave v inscenovaní tohto žánru.

Zanietená hudobná publicistka Silvia Fecsková oduševnene spomínala na svoju učiteľku v prezentácii s autobiografickými prvkami *Formovanie hudobného vedca, kritika a pedagóga profesorkou Máriou Potemrovou mimo Konzervatória v Košiciach*. Autorka prostredníctvom vlastného životného príbehu podala svedectvo o jej formovaní mimo edukačného procesu na košickom konzervatóriu, pričom sa snažila vyzdvihnúť momenty, ako jej učiteľka citlivo odhalila, zachytila a formovala prirodzený záujem o históriu a skryté danosti k muzikologickému povolaniu s presahom do pedagogickej činnosti. Keď štátna moc zakázala autorke spomienok pôvodnú tému diplomovej práce, publikačnú, umeleckú i organizátorskú činnosť, ale aj vykonávať funkciu regenschoriho v Bardejove, poradil jej právnik Michal Potemra a to jej výrazne dopomohlo k pôsobeniu v oblasti hudobnej kultúry.

Ďalšou žiačkou Márie Potemrovej, ktorá sa zúčastnila konferencie, bola muzikologička, dramaturgička, hudobná kritička, historička, publicistka a rozhlasová redaktorka Lýdia Urbančíková. V príspevku *Mária Potemrová: Hudobný život v Košiciach 1848 – 1918* sa nezamerala len na život Márie Potemrovej, úzko spätý s hudobnou kultúrou jej rodného mesta Košice, ale aj na prácu pretavenú do publikácie a vydanú pred 40 rokmi Štátnou vedeckou knižnicou v Košiciach.

Posledné tri príspevky sa niesli v duchu osobných spomienok Kristíny Mihokovej a Melánie Balunovej na manželov Potemrovcov.

Prvý s názvom *Potemrovci a ich deti* s neskrývanými emóciami predniesla už spomenutá kolegyňa Michala Potemru a dcéra jeho blízkej spolupracovníčky Márie Mihokovej Kristína Mihoková, vďaka ktorej mali poslucháči možnosť spoznať aj súkromnejšiu časť životov manželov. Melánia Balunová rozprávala o osobných skúsenostiach s Michalom Potemrom na pracovisku retrospektívnej bibliografie počas dvoch rokov pracovnej činnosti v košickej knižnici a o svojej spoluúčasti na Potemrovom diele *Kultúrny život Slovákov na južnom Slovensku v rokoch 1938 – 1945*. Autorka príspevku sa dotkla

i prepojenia minulosti so súčasnosťou, oživovania a pokračovania kultúrnych aktivít od 90. rokov 20. storočia po zmene spoločenských pomerov. Manžel Melánie Balunovej, bývalý sólista Opery Štátneho divadla v Košiciach František Balun, opísal vplyv manželov Potemrovcov na formovanie jeho poznania týkajúceho sa spoločenského diania v minulosti i súčasnosti. Manželia Balunovci nazvali svoje príspevky zhodne *Spomienky na JUDr. Michala Potemru*.

Blok prednášok, prezentácií a referátov uzatvorila spomienka na Máriu Potemrovú vo forme videorozhovoru, ktorý pre účastníkov konferencie pripravil pracovník Krajského pamiatkového úradu v Košiciach Juraj Gembický.

Na záver autorka výstavy s názvom *V súznení: k 100. výročiu narodenia Michala Potemru a Márie Potemrovej* Eleonóra Blašková otvorila v priestoroch konania konferencie vernisáž.

Z účasti na konferencii sa ospravedlnili vedúca Katedry archívniectva a pomocných vied historických Inštitútu histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove a zároveň vedúca oddelenia historických knižničných fondov Štátnej vedeckej knižnice v Prešove Marcela Doménová, ktorá mala vystúpiť s príspevkom *Michal Potemra – Jozef Repčák (pracovný svet v osobných súvislostiach)* a vedúca Katedry hudobno-teoretických a akademických predmetov Fakulty múzických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici Mária Glocková s príspevkom *Renesančná duša v socialistickej škole*. Oba príspevky však budú zaradené do pripravovaného zborníka.

Autorka výstavy PhDr. Eleonóra Blašková. Zdroj: Štátna vedecká knižnica v Košiciach

Za vydarený priebeh príjemného stretnutia patrí vďaka organizátorkám, pracovníčkam Oddelenia historických fondov a bibliografie Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach Eleonóre Blaškovej a vedúcej oddelenia Angele Kurucovej.